

KS. JACEK KAPUŚCIŃSKI* – CZĘSTOCHOWA

**NIEPUBLIKOWANE OPRACOWANIE HISTORYCZNE
KS. MGR. LUDWIKA GIETYNGIERA
NA TEMAT CZĘŚCI ZASOBU ARCHIWUM PARAFIALNEGO
W KŁOBUCKU**

**UNPUBLISHED HISTORICAL STUDY
BY REV. LUDWIK GIETYNGIER, M.A.,
ON A PORTION OF THE RESOURCES
OF THE KŁOBUCK PARISH ARCHIVES**

Abstract

Rev. Ludwik Gietyngier (1904–1941), a clergyman from the Częstochowa diocese and blessed of the Catholic Church, paid attention to his intellectual development from the beginning of his priestly journey. He was particularly interested in church history. Thus, in this scientific discipline, he first wrote his master's thesis, defended brilliantly in 1937 at the Theological Faculty of the Jagiellonian University, after which, as part of his doctoral studies, he began preparing his doctoral dissertation under the guidance of Rev. Prof. Tadeusz Glemma. He was unable to complete it, as he died a premature martyr's death during World War II. Of his whole scholarly output, he left behind only the aforementioned master's thesis and a recently found historical study, presenting a list and inventory description of 51 archival units stored in the Kłobuck Parish Archives. The archival materials he identified and examined came from the years 1442–1862 and were in the form of parchment documents (12 units), books, scrolls and fascicles (11 units) and other individual documents (28 units). The work in question, written in 1938, is of exceptional value with regard to research on reconstructing the rich holdings of this archive, especially since it was heavily decomposed during the German occupation.

* Ks. Jacek Kapuściński – dr historii, Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie
e-mail: jacke3@o2.pl
<https://orcid.org/0000-0003-0055-4356>

Keywords: parish archive; diocesan archive; Blessed Rev. Ludwik Gietyngier; document; archival unit; inventory description; parchment; archival resource

Translated by Marek Robak-Sobolewski

Streszczenie

Ksiądz Ludwik Gietyngier (1904-1941), wywodzący się z duchowieństwa diecezji częstochowskiej i błogosławiony Kościoła katolickiego, od początku drogi kapłańskiej wykazywał dbałość o swój rozwój intelektualny. Szczególnie interesowała go historia Kościoła. Z tej zatem dyscypliny naukowej najpierw napisał pracę magisterską, obronioną znakomicie w 1937 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, po czym w ramach studiów doktoranckich rozpoczął przygotowanie dysertacji doktorskiej pod kierunkiem ks. prof. Tadeusza Glemmy. Nie zdołał jej jednak ukończyć, ponieważ zmarł przedwcześnie śmiercią męczeńską w czasie II wojny światowej. Z dorobku naukowego pozostawił po sobie tylko wspomnianą pracę magisterską i niedawno odnalezione opracowanie historyczne, przedstawiające wykaz i opis inwentarzowy 51 jednostek archiwalnych przechowywanych w Archiwum Parafialnym w Kłobucku. Zidentyfikowane i przebadane przez niego materiały archiwalne pochodziły z lat 1442-1862 i miały formę dokumentów pergaminowych (12 j.a.), ksiąg, poszytów i fascykułów (11 j.a.) oraz innych pojedynczych dokumentów (28 j.a.). Praca ta, napisana w 1938 roku, ma wyjątkową wartość w odniesieniu do badań nad rekonstrukcją bogatego zasobu tego archiwum, tym bardziej że zostało ono mocno zdekompletowane w okresie okupacji niemieckiej.

Słowa kluczowe: archiwum parafialne; archiwum diecezjalne; bł. ks. Ludwik Gietyngier; dokument; jednostka archiwalna; opis inwentarzowy; pergamin; zasób archiwalny

O autorze opracowania

O ks. Ludwiku Gietyngierze (1904-1941), duchownym z diecezji częstochowskiej i błogosławionym Kościoła katolickiego, powstało już co najmniej 35 publikacji historycznych. Cechuje je dość szeroka skala zróżnicowania zarówno pod względem formy wydawniczej (biogram, artykuł, wydawnictwo zwarte), jak i profesjonalizmu historycznego (prace: naukowe, popularnonaukowe i popularne)¹. I choć licznie cały ten dorobek historiograficzny wygląda rzeczywiście imponująco, co zasługuje na podkreślenie, to jednak wiele wątków z życia i działalności ks. Ludwika czeka jeszcze na opracowanie. Jednym z takich zagadnień jest niewątpliwie jego aktywność na polu naukowym.

¹ J. Kapuściński, *Listy i pocztówki do ks. Ludwika Gietyngiera z lat 1928-1941. Przyczynek do biografii bł. Ludwika Rocha Gietyngiera*, „Veritati et Caritati”, 12 (2019) s. 233; M. Bednarska-Panasiuk, *Błogosławiony ks. Ludwik Roch Gietyngier*, w: *V wieków istnienia parafii i kościoła pw. Świętych Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Żarkach 1518/1522-2022*, red. S. Kotyl i in., Żarki 2022, s. 105-117.

Ze wszystkich dyscyplin naukowych, z którymi się on zetknął, szczególnie umiłował historię, a ściślej rzecz biorąc – historię Kościoła. Trudno konkretnie wskazać, kiedy zrodziło się w nim to zainteresowanie. Być może było to w okresie odbywania studiów teologicznych w seminarium duchownym w Kielcach (1922-1927), gdyż wcześniej na jego świadectwie dojrzałości z przedmiotów historycznych widnieje tylko ocena dobra². Śledząc zaś jego noty zaliczeniowe z wykładów seminaryjnych, można zauważyć, że z historii Kościoła powszechnego i historii Kościoła w Polsce uzyskiwał zawsze oceny bardzo dobre. Wykładowcą tych przedmiotów był wówczas ks. mgr Franciszek Sonik, absolwent Rzymskokatolickiej Akademii Duchownej w Petersburgu i późniejszy biskup pomocniczy diecezji kieleckiej³. Niewykluczone również, że na jego wybór historii miały wpływ studia uzupełniające, które kontynuował na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (1927-1929). Dojeżdżał wtedy na uczelnię ze Strzemieszyc, gdzie pełnił posługę wikariusza. Kontakty z uznanym środowiskiem akademickim w Polsce, zapoznanie się z szerszą perspektywą pracy badawczej, a nade wszystko uczestniczenie w zajęciach prowadzonych przez ks. prof. Jana Fijałka, znakomitego historyka Kościoła, musiało zrobić duże wrażenie na młodym adeptce nauki. Mimo to, w celu uzyskania absolutorium uniwersyteckiego, zdecydował się napisać pracę z zakresu prawa kanonicznego⁴. Wydaje się jednak najbardziej prawdopodobne, że pasja historyczna dojrzewała w nim sukcesywnie, a decydujące ukierunkowanie na tę dyscyplinę naukową nastąpiło dopiero w 1934 roku. Wtedy to, zamieszkując w Częstochowie, gdzie objął obowiązki prefekta i kapelana, jego drogi życiowe skrzyżowały się z przebywającym tutaj na wikariacie w parafii św. Barbary ks. mgr. Walentym Patykiewiczem, pasjonatem i entuzjastą nauk historycznych. Zawiązała się między nimi serdeczna nić przyjaźni, w której istotną rolę odgrywał wspólnie podzielany zachwyt nad przeszłością kościelną. Wiele wskazuje na to, że to właśnie ks. Patykiewicz przyczynił się do podjęcia przez niego badań historycznych, co potwierdzałby fakt, że po 1934 roku ks. Ludwik pochwalił się znajomością swojej genealogii rodzinnej sięgającej początków XIX wieku. Wcześniej bowiem nie wykazywał on żadnych większych inklinacji historycznych⁵.

Jego pobyt w Częstochowie (1934-1939) miał istotny wpływ na wybór tematu pracy magisterskiej, którą podjął z zakresu historii Kościoła i pisał pod kierunkiem

² Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie (dalej: AACz), sygn. AP 336, k. 28.

³ AACz, sygn. AP 336, k. 29-31; T. Wróbel, *Nauczanie filozofii i teologii w Kieleckim Seminarium Duchownym (1727-1962)*, „Nasza Przeszłość”, 59 (1983) s. 143; D. Krześniak-Firlej, *Sonik Franciszek*, w: *Bibliografia piśmiennictwa profesorów seminarium kieleckiego 1727-2001. Księga jubileuszowa*, oprac. D. Krześniak-Firlej, W. Firlej, A. Kaleta, Kielce 2002, s. 182-183.

⁴ AACz, sygn. AP 336, k. 37, 43; sygn. AP 258, k. 198; J. Związek, *Błogosławiony z Będzina. Ks. Ludwik Roch Gietyngier*, Będzin 2014, s. 19.

⁵ J. Związek, *Gietyngier Ludwik Roch (1904-1941)*, w: *Wieluński słownik biograficzny*, t. 1-2, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, Wieluń 2014, s. 178; tenże, *Ks. dr Walenty Patykiewicz pierwszy archiwariusz diecezji częstochowskiej*, „Archiva Ecclesiastica”, 2 (2005) s. 74; J. Kapuściński, *Protoplaści rodu Gietyngierów z Żarek. Przyczynek do biografii bł. ks. Ludwika Rocha Gietyngiera*, „Veritati et Caritati”, 10 (2018) s. 224.

ks. prof. Tadeusza Glemmy. Zaznajomiwszy się z materiałami archiwalnymi przechowywanymi w Archiwum Klasztoru Ojców Paulinów na Jasnej Górze i Archiwum Parafii św. Zygmunta w Częstochowie, przygotował pracę pt. *Parafia św. Zygmunta w Częstochowie pod rządami OO. Paulinów*. Jedna z jej kopii znajduje się obecnie w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie, dzięki temu można ustalić, że została ona ofiarowana ks. Patykiewiczowi, który własnoręcznie wniósł do tekstu wiele poprawek redakcyjnych. Być może autor przy powstawaniu tego dzieła korzystał z pomocy swego przyjaciela. Przygotowując się następnie do obrony magisterium, odbył staż naukowy w katolickim ośrodku edukacyjnym Norbertinum w Tullnerbach pod Wiedniem (Austria), gdzie od końca czerwca do początku sierpnia 1936 roku kształcił się w znajomości języka niemieckiego. W kolejnym zaś roku, po przedstawieniu pracy magisterskiej i znakomicie zdanych egzaminach, 13 lipca Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie nadała mu upragniony stopień magistra teologii⁶. Charakteryzując później jego pracę magisterską, ks. prof. Jan Związek napisał: „Była to pierwsza rozprawa na temat dziejów parafii częstochowskiej”⁷.

Zainspirowany tym sukcesem, niezwłocznie rozpoczął studia nad rozprawą doktorską, którą przygotowywał również na seminarium naukowym z historii Kościoła prowadzonym przez ks. prof. T. Glemmę. Już w październiku 1937 roku, w piśmie skierowanym do Kurii Diecezjalnej w Częstochowie, napisał: „(...) z polecenia władz Uniwersytetu Jagiellońskiego pracuję nad dziejami dekanatu częstochowskiego pod zaborem rosyjskim – przeto uprzejmie proszę (...) o łaskawe zezwolenie mi na wypożyczanie czasowe do domu materiałów archiwalnych znajdujących się w parafiach (...) dawniejszego (...) dekanatu częstochowskiego”⁸. Zgodę taką otrzymał, ale sam dojazd do 29 parafii (Biała, Blachownia, Borowno, Cykarzew, Częstochowa – św. Barbara, Częstochowa – św. Zygmunt, Danków, Kamienica Polska, Kłobuck, Kłomnice, Konopiska, Kruszyna, Krzepice, Miedźno, Mstów, Mykanów, Parzymiechy, Poczesna, Przyrów, Przystajń, Raków, Rędziny, Starcza, Starokrzepice, Truskolasy, Wąsosz, Wilkowiecko, Zajączki, Żuraw) i wykonanie rozpoznania w zasobach tamtejszych archiwów, przy równoczesnym sprawowaniu zleconych obowiązków duszpasterskich, było nie lada wyzwaniem. Nie mogąc udźwignąć takiego ciężaru zadań, na początku września 1938 roku zwrócił się z tym problemem do samego bp. Teodora Kubiny. Po odbytej rozmowie zaraz przedstawił w Kurii Diecezjalnej pismo, w którym nadmienił: „J.E. Ks. Bp. Ordynariusz diecezji dla dokończenia mych studiów i związanych z nimi wyjazdami do archiwów państwowych w Warszawie i archiwów dekanatu częstochowskiego

⁶ AACz, sygn. AP 336, k. 95; sygn. AP 337; J. Kapuściński, *Korespondencja ks. Ludwika Gieytyngiera z lat 1928-1941. Przyczynek do biografii bł. ks. Ludwika Rocha Gieytyngiera*, „Veritati et Caritati”, 11 (2018) s. 123-124; tenże, *Wykształcenie specjalistyczne duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925-1939*, „Przegląd Polsko-Polonijny”, 5-6 (2013) s. 101.

⁷ J. Związek, *Błogosławiony Ks. Ludwik Roch Gieytyngier. Męczennicy 1939-1945 – Zeszyt 5*, Włocławek 2001, s. 29.

⁸ AACz, sygn. AP 258, k. 221.

w jego historycznych granicach – udzielił łaskawie zezwolenia na odstąpienie przeze mnie pewnej ilości lekcji religii jednemu z miejscowych księży prefektów⁹.

Nadwyrężony nadmierną pracą, stan jego zdrowia już w październiku 1938 roku zaczął się pogarszać. Przeprowadzone wówczas badania lekarskie wstępnie wykazały osłabienie mięśnia sercowego i ogólne wyczerpanie. W wyniku dalszych badań medycznych konsylium lekarskie orzekło podjęcie niezbędnej kuracji szpitalnej, którą odbył w Krakowie¹⁰. Choroba ta niestety spowodowała, że na początku grudnia 1938 roku złożył rezygnację z funkcji asystenta częstochowskiego Koła Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej. Decyzję tę musiał podjąć z wielkim trudem, skoro stanowisko to zawdzięczał swoim niedawnym osiągnięciom naukowym i prezentowanej wysokiej kulturze osobistej. Biskup T. Kubina bowiem przy takich nominacjach zawsze kierował się umiejętnościami, inteligencją i odpowiedzialnością kandydata¹¹. Dochodzenie do zdrowia trwało dłuższy czas. W styczniu 1939 roku ks. Gietyngier powrócił jednak do względnej równowagi i to na tyle, że w następnym miesiącu otrzymał od władz diecezjalnych kolejne, ale już znacznie mniej absorbujące, zadanie na odcinku duszpasterskim. Został wówczas mianowany moderatorem Drugiej Sodalicii Pań Nauczycielek w Częstochowie¹².

Znajomość z ks. Patykiewiczem umożliwiła mu wejście w bliższe relacje z lokalnym środowiskiem historycznym, które od niedawna zaczęło się formować w Częstochowie pod egidą Towarzystwa Popierania Kultury Regionalnej. Jednym z reprezentantów tego towarzystwa, a zarazem krewnym ks. Patykiewicza, był

⁹ AACz, sygn. AP 258, k. 220, 222; *Consignatio universi cleri saecularis et regularis in dioecesi Vladislaviensi seu Calisiensi*, Warszawa 1823, s. 93-94; *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1914*, Włocławek 1913, s. 82-88.

¹⁰ Za sprawą dwóch publikacji J. Związka (*Błogosławiony Ks. Ludwik Roch Gietyngier. Męczennicy 1939-1945*, s. 32; *Błogosławiony z Będzina*, s. 22) w obiegu naukowym znalazły się informacje, jakoby ks. Ludwik Gietyngier w 1938 roku chorował „na silne bóle żołądka” i leczył się „w szpitalu bonifratrów w Krakowie”. Ustalenia te nie zostały poparte żadnymi danymi źródłowymi, co tym samym rzuca cień na ich wiarygodność. Niewątpliwie w trzech ostatnich miesiącach 1938 roku ks. Ludwik przechodził chorobę, ale nie miała ona nic wspólnego z silnymi bólami żołądka. Chorował wtedy ewidentnie na serce, co przy nadmiernym obciążeniu organizmu doprowadziło go do tak intensywnego wyczerpania, że wymagane było leczenie szpitalne. Podobne załamanie zdrowotne przeżył w 1923 roku, po zakończeniu pierwszego roku studiów w seminarium duchownym w Kielcach. Wtedy zmuszony był nawet przerwać formację seminaryjną i dopiero po rocznej przerwie w 1924 roku powrócił na drugi rok studiów. Nie ulega też wątpliwości, że z powodu przechodzonej w 1938 roku choroby odbył kurację szpitalną w Krakowie, lecz do dzisiaj nie udało się ustalić, w którym konkretnie szpitalu przebywał. Sugestia J. Związka, że było to w szpitalu bonifratrów, budzi bowiem zastrzeżenia. Zob. AACz, sygn. AP 258, k. 192, 228-232, 234, 238-239; sygn. AP 336, k. 29-30.

¹¹ AACz, sygn. AP 258, k. 225, 239. W okresie międzywojennym asystentami kościelnymi Częstochowskiego Koła Związku Inteligencji Katolickiej byli kolejno: ks. dr Bogumił Kasprzak (1936-1938), ks. mgr Ludwik Gietyngier (1938) i ks. dr Antoni Marchewka (1938-1939). Zob. AACz, sygn. KB 31, k. 29, 35; J. Związek, *Katolickie stowarzyszenia społeczne w diecezji częstochowskiej (1925-1939)*, Częstochowa 1994, s. 124.

¹² AACz, sygn. AP 258, k. 242.

Edward Józef Grygosiński (ur. 1869), częstochowski historyk amator, prowadzący badania naukowe nad przeszłością powiatu częstochowskiego. Będąc autorem rzetelnej publikacji na temat powstania stycziowego i mając za sobą przychylnie przyjęty odczyt zatytułowany „Historia ziemi częstochowskiej”, stał się przez to odpowiednim kandydatem, któremu Towarzystwo Popierania Kultury Regionalnej zleciło napisanie monografii dziejów Częstochowy i powiatu częstochowskiego. Z nim to właśnie ks. Ludwik nawiązał ścisłą współpracę naukową, przynoszącą z czasem obopólne korzyści. W zamian bowiem za pomoc w tłumaczeniu na język polski średniowiecznych dokumentów łacińskich, otrzymał dostęp do danych dotyczących aktualnego stanu badań nad przeszłością powiatu częstochowskiego. Pozyskane w ten sposób ustalenia historyczne były mu niezwykle przydatne przy pracy nad dysertacją doktorską, tym bardziej że przez pewien czas granice dekanatu częstochowskiego pokrywały się z granicami powiatu częstochowskiego¹³. Spośród innych członków częstochowskiego Towarzystwa Popierania Kultury Regionalnej poznał bliżej także Bolesława Feliksa Stałę (ur. 1904), cenionego bibliofila, miłośnika dziejów regionu częstochowskiego oraz autora opracowań historycznych publikowanych m.in. w „Ziemi Częstochowskiej” i „Czasopiśmie Literackim”. Na znajomości tej ewidentnie zaważyły wspólne zainteresowania naukowe, w tym także działalność w ramach Koła Związku Inteligencji Katolickiej w Częstochowie¹⁴.

Wpisując się obiecująco w miejscowe środowisko historyczne (zbieżny zakres podjętych badań naukowych i świetne kontakty z osobami opisującymi przeszłość regionalną), a nadto mając wybitnego promotora doktoratu, ks. Ludwik miał szerokie perspektywy rozwoju w sferze ogólnie pojętej kultury umysłowej. Na przeszkodzie jednak stanęła najpierw choroba, która w konsekwencji doprowadziła do opuszczenia przez niego Częstochowy. Stało się to w wyniku otrzymanej pod koniec lipca 1939 roku nominacji na dyrektora Gimnazjum Biskupiego w Wieluniu. W ten sposób bowiem bp T. Kubina myślał zapewnić mu odpowiednie warunki do odzyskania zdrowia i ukończenia studiów doktoranckich. Praca na stanowisku dyrektora była zdecydowanie spokojniejsza niż posługa duszpasterska i katechetyczna, a przy tym dawała większą dyspozycyjność czasową do uprawiania nauki. Niemniej plany te całkowicie przekreślił wybuch II wojny światowej. W nowej rzeczywistości politycznej ks. Ludwik objął urząd proboszcza w podwieluńskiej parafii Raczyn (1939-1941), gdzie – jak się wydaje – nadal pracował nad rozprawą doktorską. Nie zdołał jej jednak ukończyć, i to nawet nie tyle przez dodatkowe zadania duszpasterskie, które po ks. Wincentym Przygodzkim przejął

¹³ J. Kapuściński, *Stan badań nad Tekami Grygosińskiego w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie*, w: *Blisko i Daleko V. Sympozjum regionalistów – Praszka 2019*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, D. Kasprzyk, Wieluń 2020, s. 100-101, 113-114; W. Kujawski, *Diecezja kujawsko-kaliska. Opracowanie historyczno-źródłoznawcze*, Włocławek, 2011, s. 145-148.

¹⁴ AACz, sygn. KB 31, s. 26; J. Sętowski, *Cmentarz Kule w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, Częstochowa 2005, s. 284-285; B.F. Stala, *Pieczenie dawnych miast powiatu częstochowskiego*, „Ziemia Częstochowska”, 1 (1934) s. 101-108; tenże, *O drukach jasnogórskich*, „Czasopismo Literackie”, 2 (1937) nr 3-4, s. 12-13.

jako dziekan dekanatu wieluńskiego, ale z powodu zaarrestowania go przez Niemców, w następstwie czego znalazł się w obozie koncentracyjnym w Dachau, gdzie 30 listopada 1941 roku poniósł śmierć męczeńską¹⁵.

Do dzisiaj nie wiadomo, co stało się z jego rozprawą doktorską i na jakim etapie badań zaprzestał jej pisanie. Przepadły też wszystkie materiały historyczne, które udało się mu zgromadzić. Pozostaje jedynie przypuszczenie, że jeśli ks. Ludwik zgodnie z planem dotarł „do archiwów państwowych w Warszawie i archiwów dekanatu częstochowskiego” i przeprowadził w nich właściwą kwerendę, to na tej podstawie napisana przez niego rozprawa mogłaby uchodzić za pierwsze tak obszerne i wartościowe opracowanie historyczne dotyczące ziemi częstochowskiej. On sam zaś, po obronie doktorskiej, stałby się niewątpliwie jednym z pionierów profesjonalnych badań historycznych spośród ogółu duchowieństwa diecezji częstochowskiej¹⁶. Szkoda zatem, że współczesnym historykom, chcącym spojrzeć krytycznie na jego warsztat naukowy, pozostały do oceny wyłącznie dwa opracowania badawcze, których był autorem. Pierwszym jest wspomniana praca magisterska o dziejach częstochowskiej parafii św. Zygmunta, drugim zaś – edytowany niżej tekst na temat części zasobu Archiwum Parafialnego w Kłobucku.

Kilka uwag o prezentowanym opracowaniu historycznym

Zamierzając napisać rozprawę doktorską, ks. Ludwik Gietyngier rozpoczął badania naukowe od zgromadzenia odpowiednich materiałów źródłowych przechowywanych zarówno w archiwach kościelnych, jak i państwowych. Prowadzenie kwerendy nie było mu obce. Miał już bowiem za sobą doświadczenie z penetracji dwóch częstochowskich archiwów kościelnych (zakonnego i parafialnego). Pozwoliło mu to wówczas zapoznać się bliżej ze specyfiką odnalezionych tam dokumentów. Opanowanie czytania i interpretacji źródeł historycznych wykorzystał później przy tłumaczeniu niektórych średniowiecznych dokumentów łacińskich, o co poprosił go częstochowski historyk Edward Józef Grygosiński. W ten sposób wciąż poszerzał zakres znajomości dokumentów historycznych, doskonaląc przez to jednocześnie swoje umiejętności badawcze. Wszystko to razem dowodzi, że wybrawszy temat dysertacji doktorskiej i określiwszy liczbę archiwów do przebadania, wiedział dobrze, jak wiele pracy będzie musiał włożyć w sam etap gromadzenia materiałów źródłowych. Nie wiedział tylko, że wśród wytypowanych archiwów parafialnych znalazło się jedno mające wyjątkowo bogaty zasób.

¹⁵ AACz, sygn. AP 258, k. 247, 252; P. Kostrzewski, *Represje wobec diecezji częstochowskiej w tzw. Kraju Warty w okresie okupacji niemieckiej 1939-1945*, Łomianki 2023, s. 177-178.

¹⁶ AACz, sygn. AP 258, k. 220. Wysokim poziomem badań historycznych zajmowało się w tym czasie jeszcze tylko dwóch księży diecezji częstochowskiej – ks. mgr Walenty Patykiewicz i ks. mgr Józef Franek. Zob. W. Patykiewicz, *Nieco o starej ziemi wieluńskiej*, w: *Kalendarz Jasnogórski na rok Pański 1935*, red. [W. Mondry], Częstochowa [1934], kol. 207-216; Książnica Cieszyńska w Cieszynie, sygn. RSKC III 00268: J. Franek, *Działalność misjonarza biskupiego o. Leopolda Tempesa w księstwie cieszyńskim*, Kraków 1939 – praca magisterska; bez sygn.: J. Franek, *Dzieje placówki jezuickiej w Cieszynie w okresie kontrreformacji*, Cieszyn 1939 – rozprawa doktorska.

Było nim Archiwum Parafialne w Kłobucku. Opisując je później, ks. dr Walenty Patykiewicz stwierdził: „to najbogatsze archiwum w diecezji”¹⁷.

O ile od listopada 1937 roku, zgodnie z pozwoleniem kurialnym, ks. Ludwik zdołał wypożyczyć i przywieźć do swego mieszkania materiały źródłowe z niektórych archiwów parafialnych, by poddać je kwerendzie, to taka strategia działania w przypadku dużego zasobu Archiwum Parafialnego w Kłobucku okazała się niemożliwa do wykonania. Wobec zaistniałych trudności przyjął inne rozwiązanie. Odbił w tej sprawie rozmowę z ks. Patykiewiczem, podczas której wspólnie zdecydowali, że razem udadzą się do archiwum kłobuckiego, żeby wpięty uporządkować je na miejscu. Do parafii kłobuckiej przybyli więc 9 sierpnia 1938 roku i przez dwa dni ewidencjonowali zgromadzone tam zbiory. Do sprawy podeszli fachowo. Każdy z nich brał konkretne jednostki archiwalne do ręki, czytał je, po czym na własnych kartkach dokonywał ich opisu inwentarzowego. W ten sposób zidentyfikowali 181 jednostek archiwalnych, z czego ks. Ludwik przebadął i opisał 51. Jego wykaz, sporządzony na 11 kartkach, przed wybuchem II wojny światowej musiał trafić do ks. Patykiewicza, dzięki temu, jako jedno z nielicznych świadectw twórczości naukowej ks. Gietyngiera, ocalał po zawierusze wojennej, a z czasem zasilił zasób Archiwum Diecezjalnego w Częstochowie. Tam po 1959 roku, za sprawą tego samego ks. Patykiewicza, został wpięty wraz z innymi wykazami w poszyt, któremu nadano roboczy tytuł *Kłobucko. Spisy archiwum parafialnego*. Poszyt ten ostatecznie wszedł w skład Tek Patykiewicza, gdzie pod sygnaturą TP/D III-67 przechowuje go obecnie Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej¹⁸.

Zachowany spis 51 jednostek archiwalnych w całym poszycie mieści się na kartach numerowanych od 22 do 32. Posiada formę rękopisu, sporządzonego niebieskim atramentem, według specjalnie przygotowanych rubryk. Pierwsze 7 kart zawiera dodatkowo własną foliację. Opisy poszczególnych jednostek archiwalnych zostały wykonane zgodnie z wymogami ówczesnej metodologii naukowej. Ich wykaz jednak sporządzono według porządku, jaki przyświecał złożonym w archiwum materiałom, z tego powodu podczas lektury całego opracowania od razu rzucają się w oczy dwie niewykończone dostatecznie kwestie. Pierwsza dotyczy występującego chaosu chronologicznego, druga zaś związana jest z pomieszaniem formami prezentowanych jednostek archiwalnych (księgi, poszyty, fascykuly oraz pojedyncze dokumenty pergaminowe i papierowe). Zauważyć też można, że wszystkie te archiwalia zostały wytworzone w latach 1442-1862, tak w języku łacińskim, jak i polskim¹⁹.

Niniejsze opracowanie odnaleziono dopiero w 2016 roku, podczas prowadzenia prac inwentaryzacyjnych nad Tekami Patykiewicza²⁰. Kiedy dwa lata później ruszył nowy etap badań naukowych nad życiem i działalnością bł. ks. Gietyngie-

¹⁷ AACz, sygn. TP/D III-66, k. 77.

¹⁸ AACz, sygn. AP 258, k. 222; sygn. TP/D III-66, k. 166; sygn. TP/D III-67, k. 22-32.

¹⁹ AACz, sygn. TP/D III-67, k. 22-32.

²⁰ J. Kapuściński, *Wieluń i okolice w Tekach Patykiewicza przechowywanych w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie*, w: *Blisko i Daleko II. Sympozjum regionalistów – Praska 2016*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, Wieluń 2017, s. 123-124.

ra²¹, zdecydowano się je przygotować do druku, gdyż stanowi nieliczną spuściznę jego dokonań w dziedzinie historii. Odzwierciedla nadto szczegółowo stan części zasobu bogatego Archiwum Parafialnego w Kłobucku, które później, w okresie okupacji niemieckiej i w pierwszych latach powojennych, zostało mocno zdekompletowane. Dość wspomnieć, że dzisiaj o wielu przechowywanych w nim dokumentach można dowiedzieć się tylko z treści tego opracowania²². By jednak sprostać standardom stawianym publikowanym dziełom historycznym, trzeba było dokonać pewnych modyfikacji w samym układzie wytworzonego tekstu. Przede wszystkim należało uszeregować opisane jednostki archiwalne według ich form i chronologii. W tym celu, zgodnie z obowiązującym kanonem sztuki archiwalnej, przyjęto podział na: 1) dokumenty pergaminowe, 2) księgi, poszyty i fascykuły oraz 3) inne dokumenty. Dzięki temu opracowanie to stało się bardziej przejrzyste i czytelne. Kolejny zabieg, jaki należało wykonać, polegał na wprowadzeniu do opisu inwentarzowego niezbędnych wyrazów dopełnieniowych (nawias kwadratowy), które znacznie poprawiły komunikatywność tekstu. Z tych samych racji zdecydowano się rozwiązać często stosowane w pracy skróty, co niemal w całości się udało. W tym miejscu serdeczne podziękowania za pomoc należą się ks. dr. Łukaszowi Laskowskiemu z Częstochowy, którego biegłość w językach klasycznych okazała się niezastąpiona.

Wprowadzone w ten sposób konieczne korekty niewątpliwie podniosły walor naukowy tego opracowania. Prezentowane dzieło można śmiało uplasować w dziedzinie archiwistyki kościelnej. Trzeba jednak pamiętać, że wyszło ono spod ręki autora w wersji roboczej, stąd posiada pewne niedociągnięcia (np. brak miejsca wydania dokumentu, brak informacji o randze dokumentu: oryginał – kopia, brak wymiarów ksiąg, poszytów i fascykułów, brak sygnatur jednostek archiwalnych). Mimo tych mankamentów, opracowanie to zasługuje na publikację, tym bardziej że gdyby ks. Ludwikowi przyszło je wydać drukiem, z pewnością dostosowałby cały tekst do odpowiednich wymogów wydawniczych. A kto wie, może wówczas przyjąłby bardzo zbliżony model rozwiązania układu treści.

²¹ Tenże, *Protoplaści rodu Gietyngierów z Żarek*, s. 201-232; tenże, *Korespondencja ks. Ludwika Gietyngiera*, s. 103-129; tenże, *Listy i pocztówki do ks. Ludwika Gietyngiera*, s. 233-253.

²² AACz, sygn. TP/D III-66, k. 70, 159, 166. Zdekompletowane w latach 1941-1947 archiwum parafii w Kłobucku ostatecznie trafiło do Archiwum Diecezjalnego w Częstochowie, gdzie jego porządkowaniem i inwentaryzacją zajął się ks. Patykiewicz. Część poszytów otrzymała wówczas nową oprawę. Ponadto wiele pojedynczych dokumentów zostało scalonych w nowe jednostki archiwalne, które następnie oprawiono. W ten sposób zasób archiwum kłobuckiego, oprócz ksiąg metrykalnych, objął 46 jednostek archiwalnych. Obecnie są one przechowywane w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie. Porównując ten stan materiałów archiwalnych z wykazem sporządzonym przez ks. Gietyngiera, trzeba przyznać, że zachowało się jedynie 6 jednostek archiwalnych odnotowanych przez niego w 1938 roku (1 księga – nr 14; 1 poszyt – nr 19; 4 dokumenty papierowe – nr 36, 46, 49, 50). Warto nadmienić, że nie ma wśród nich żadnego dokumentu pergaminowego.

**EDYCJA OPRACOWANIA HISTORYCZNEGO
AUTORSTWA KS. MGR. LUDWIKA GIETYNGIERA****[I. Dokumenty pergaminowe]**

1

1442, F[eria] IV infra Oct[ava] S[anctae] Agnetis
Ius Andreae Goryl ad piscinam Gorylowska quam ipsi Hinczka cap[ita]neus
Krzepicens[is] ademit et post iuridic[am] demonstrationem eius restituit (z napisu
na odwrocie).

Łac., pergamin wym. 24,5 cm × 12,5 cm, z czterech pieczęci została tylko jedna, owalna
o średnicy 3 cm, wyciśnięta w czarnym wosku i zwisająca na sznurku pergaminowym, trzem
sznurkom pergaminowym brakuje pieczęci.

2

4 II 1454

Akt oddania kościoła kłobuckiego Kan[onikom] Reg[ularnym] Lat[terańskim] przez
bpa krak[owskiego] Zbigniewa Oleśnickiego za rządów proboszcza kłob[uckiego]
ks. Jana Długosza.

Łac., pergamin wym. 77,2 cm × 44,5 cm, podpis: Albertus de Jacobi de Nova civitate clericus
Posnaniensis... imperiali auctoritate notarius, [dokument – J.K.] od dołu uszkodzony, ślad po
wyrwanej pieczęci.

3

1466, Dzień św. Grzegorza

Jakub z Mokrej nadaje i zamienia się na ogród z konwentem kłobuckim ([tytuł –
J.K.] z treści [dokumentu – J.K.]).

Łac., pergamin wym. 22,5 cm × 20,5 cm, jedna pieczęć zaszyta w woreczku płóciennym, jedna
pieczęć zwisająca na sznurkach pergaminowych, jeden woreczek pusty.

4

24 VI 1488

Mateusz Biel, dziedzic i sołtys wsi Libidza ustępuje konwentowi kłobuckiemu
sadzawkę przy łące Brynica.

Łac., pergamin wym. 23 cm × 14 cm, pieczęć zaszyta w płóciennym woreczku na pergami-
nowym sznurku.

5

1500

Concordia inter bonae Mokra et Wilkowiecko.

Łac., pergamin wym. 28 cm × 14 cm, jedna pieczęć woskowa o średnicy 3 cm uszkodzona,
druga pieczęć zaszyta w skórzany woreczek i potłuczona.

6

1509

Confraternitas fratrum Can[onicorum] Regul[arium] in Clobucko cum patribus fratrum minorum de observantia.

Łac., pergamin wym. 24 cm × 16 cm, pieczęć woskowa, owalna, o wym. 6 cm × 4 cm, na czerwonym wosku, u góry i u dołu uszkodzona.

7

2 IV 1599

Kard[ynał] Jerzy Radziwiłł zatwierdza lokaty na szpital i szkołę w Kłobucku.

Łac., pergamin wym. 39 cm × 24,5 cm, podpis: Georgius Cardinalis, ślad po wyrwanej pieczęci, z 1599 kopia tego przywileju – niepotwierdzona.

8

22 II 1610

Pap[ież] Paweł V nadaje odpust zupełny kościołowi w Kłobucku na dzień 15 VIII, zaś 8 IX, 2 II i św. Augustyna – odpust 7 lat.

Łac., pergamin wym. 34 cm × 27 cm, podpis: Stanislaus Spinek – Actorum Cons[istorii] Cracov[iensis]. Notarius, pieczęć urwana.

9

13 II 1637

Wład[ysław] IV potwierdza przywilej Kazim[ierza] Jag[iellończyka], Zygmunta I i Zygmunta III uwalniający mieszczan krzepickich i kłobuckich od danin roboczych na rzecz wojewody sandomierskiego.

Łac., pergamin wym. 42 cm × 23,1 cm, podpis: król Władysław IV, pieczęć wisząca na żółtym sznurku w pudełku blaszanym, na wosku czerwonym, dobrze zachowana.

10

27 VI 1701

Mandatum originale apostolicum ad introducendos professos loci Kłobucensis ruminandos vero canonicos ac professos Casimirienses ex loco Kłobucensi indebite appropriative incorporationis ac unionis iustissime peracta per P[atres] Casimirienses.

Łac., pergamin wym. 28 cm × 53 cm, podpis: Michael Blond – Sac[ri] Palatii Aplicans et Sac[rae] Rotae Notarius, pieczęć o średnicy 5,5 cm, wyciśnięta na papierze z podkładem woskowym.

11

1 VIII 1704

Stanisław I-y uwalnia Stanisława Lipskiego, prepozyta gnieźnieńskiego i właściciela dóbr: miasta Chocz cum attinentiis, Jankow w woj[ewództwie] kaliskim, od kontrybucji wojskowych.

Łac., pergamin wym. 32 cm × 20 cm, podpis: Stanislaus Rex, pieczęć wyciśnięta w papierze na podkładzie woskowym o średnicy 6,5 cm. Dokument zwinięty we dwoje i spięty pieczęcią, potwierdza ten przywilej nadany przez króla szwedzkiego.

12

1710-1720

Jan Aleksander Koniecpolski, wojewoda sieradzki, pułkownik wojska koronnego, zwołuje urzędników i rycerstwo woj[ewództwa] sieradzkiego na elekcję wakujących urzędów „dignitates” ([tytuł – J.K.] z treści [dokumentu – J.K.]).

Łac., pergamin wym. 32,5 cm × 20,5 cm, podpis: Jan Koniecpolski, pieczęć wyciśnięta w papierze na podkładzie woskowym o średnicy 4,5 cm.

[II. Księgi, poszyty i fascykuly]

13

Liber professionum Can[onicorum] Reg[ularium]. Lat[eranensium]. Conv[enti] Cłob[ucensis] ex antiqua registra vetustate corrota descripti Canon[ici] Reg[ulares] Lat[eranenses]. Domus Kłobucensis professi a prima introductione et fundatione 1521-1743.

Księga oprawiona w skórę, zniszczona nieco, jęz. łac.

14

Regestrum decimae granalis ex villis intro specificatis nec non censuum pecunialium... ad communitatem refendorum confratrum conventus kłobuckiego ex antiquo registro transumptum et descriptum Anno Domini 1739-1812. Z drugiej strony 1743-1819.

Księga oprawiona w półskórek, zniszczony²³.

15

Księga żywota siostr i braci Bractwa Świętej Anny w kościele farnym Kłobuckim za przełożństwa Andrzeja Xawiera Lisowieckiego, proboszcza kłobuckiego sporządzona roku 1723 dnia 23 lipca... do 1833 (obowiązki, kapitały, przywileje, skład zarządu bractwa m.in. visitatores infirmorum, portatrices imaginum: seniores et juniores, protokoły zebrań różnych, sprawozdania z wyborów).

Księga oprawiona w skórę, z wyciskaniem barokowym ornamentem św. Anny w owalu, ślady po klamrach.

16

Zbiór wyroków zapadłych w Radomiu „in Iudiciis Generalibus Tribunalis Regni Causarum Fisci Lege Publice Comitiorum Constitutis et Ordinatis” 1717-1721 (dotyczą: asygnacji wydanych na kwarty, zaległych tribesu observantia disciplinae militaris, punktualnej płacy wojsku, współprzechodzących nowymi szlakami cum adminiculo Raytaryi, dragonicy, teksty przysięg chorągwi wojsk).

Księga oprawiona w skórę, okładka wierzchnia zniszczona, okładki spodniej brak.

²³ Obecnie księga ta jest przechowywana w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie pod sygnaturą KP 176. Napisała ją różnymi rękami w języku łacińskim i polskim. Posiada wymiary: 32 cm × 11 cm i paginację dwustronną: 113 stron + 80 stron. W środku zawiera 58 niezapisanych kart.

17

Kurendy biskupie i sądowe 17 XII 1817 – 24 II 1845.

Księga oprawiona w półskórek, zniszczony.

18

Sławni i uczeni ludzie województwa sieradzkiego.

Poszyt.

19

Zbiór przywilejów królewskich. Wypisy ex originali Privilegio in Archivo The-sauri Regni Cracoviae conservato ([a.] zapis ziemi sądeckiej dany Kunegundzie ongiś – terra na dobro Rz[eczypos]politej po dewastacji tatarskiej – 1257 r.; [b.] Zygmunt, król rzymski i węgierski nadaje dochody „oppignoratio” ziemi „terra Scepusiensis” Władysławowi, ks[ięciu] polskiemu – 1412 r.; [c.] Mowa Kleszkowskiego wodza i pułkownika Lisowczyków: Niewola szlachecka albo dyskurs pewny o niedoli szlachty polskiej, którą cierpi od duchownych – 1575 r.; [d.] Kopie listów i dokumentów królewskich i b[isku]pich – do 1753 r.).

Poszyt²⁴.

20

Akta rachunków i korespondencji Domu Schronienia w Kłobucku 1848-1862, gubernia warszawska, powiat wieluński (rachunki z funduszu szpitalnego, lista osób znajdujących się w szpitalu Miasta Kłobuckiego, dowody na złożony w Banku Polskim depozyt, dowody dla rachunku Kasy Ekonomicznej).

Poszyt, jęz. pol.

21

Dowody dotyczące się sekularyzacji probostwa kłobuckiego ([a.] Dekret Ignacego Raczyńskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, legata apostolskiego ad intra scripta – łac., 6 kart; podpis: Ignacego arcybiskupa gnieźnieńskiego, pieczęć owalna o średnicy 80 mm na podkładzie woskowym; [b.] Wypis kopii protokołu Sekretariatu Stanu z 14 IV 1810 r. podpisanego przez Fryderyka Augusta, poświadczony za zgodność z autentykiem przez ks. M. Siemieńskiego – pol., pieczęć owalna o średnicy 70 mm na podkładzie woskowym).

Poszyt, jęz. łac. i pol.

22

Desygnacja zabranych sreber z k[óscio]ła par[afialnego] Kłob[uckiego] stos[ownie] do Reskr[yptu] Wys[okiego] Rządu Narod[owego] z 28 II 1831 r. ([a.] Wezwanie Sędziego Surogata Kons[ystorza] Gen[eralnego] do składania sreber zbywających

²⁴ Do poszytu tego w 1971 roku dodano 43 karty, po czym całość oprawiono. Księga otrzymała tytuł *Kopiarz kłobucki (1257-1768)*. Obecnie jest ona przechowywana w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie pod sygnaturą KP 62. Napisana jest różnymi rękami w języku łacińskim i polskim. Posiada wymiary: 37 cm × 22 cm i paginację: 190 stron.

od służby ołtarzowej; [b.] Spis sreber kościelnych dekanatu częstochowskiego kościoła kłobuckiego z 7 VII 1831 r. sporządzony przez ks. A. Sadowskiego).

Poszyt, jęz. pol., podpis: ks. Adam Sadowski – dziekan częstochowski 11 VI 1831 r.

23

Luźne fascykuly ([a.] Zbiór kopii konstytucji o mennicy domowej jako prywatnej 1598-1676; [b.] Prawo 1524 r. – ceny korzeni, wina i małmazji; [c.] Extractum ex originali libro beneficiorum monasterii Kłobucensis; [d.] Extractum ex pergaminu descripti privilegii fundationis erectionis de a[nno] 1454 colegiatae Kłobucensis; [e.] confirmatio statutorum de suppis solinarum per divum olim secundum Casimirum Magum editorum per serenissimi Casimirum tertium facta – 1451 r.; [f.] De floreni valore – o waloze monety w Koronie i W[ielkim] Ks[jewództwie] Litewsk[im] – 1496 r.; [g.] Praetia rerum – 1626 r.; [h.] Ustawa żołnierska – 1609 r.; [i.] Extractus ex originali libro beneficiorum monasterii et eccl[esiae] paroch[ialis]. Kłobucensis – 1440 r.).

[III. Inne dokumenty]

24

1491, Post circumcisionem Domini

Venditio Molendini cum piscina extra terminos muros civit[atis]. Kłob[uck] Descriptum ex actibus viceadv[ocati] Kłobucen[sis] per Joannem Zata/l/ski notarium iuratum Civitatis Kłobucensis.

Łac., papier wym. 20 cm × 32 cm, pieczęć wyciśnięta na papierze.

25

1593, F[eria] IV post F[estum] S[anctae] Dorothae

Decretum S. Regis. Sigismundi pro iuramento ratione metretarum.

Łac., papier wym. 20 cm × 32 cm, podpis: Jan B/a/snowski – podkanclerzy koronny, pieczęć zniszczona, była na podkładzie woskowym.

26

30 I 1594

Ex commissione Regia ultis [?] propria. Zygmunt III rozstrzyga spór graniczny powstały między dobrami królewsk[imi] Zakrzewia i dobrami Kan[oników] Reg[ularnych].

Łac., papier wym. 20 cm × 32 cm, podpis: nieczytelny, pieczęć o średnicy 5 cm na podkładzie woskowym.

27

25 IX 1595

Donatio Agri a Jacobo Dorss et confirmatio Sigismundi III regis.

Łac., papier wym. 31,5 cm × 21,3 cm, podpis: Sigismundus Rex, pieczęć o średnicy 5 cm wyciśnięta na papierze na podłożu woskowym, łączy dwie połowy dokumentu (dokument we dwoje zwinięty).

28

1627, in Crastino die Festi S[anc]t[iss]imi Corporis Ch[ris]ti D[omi]ni
Wyrok w sprawie poranionego Blaninek a Wilkowiecko.

Pol., papier, podpis: Sigismundus Stephani a Koniecpole – iudex in castro Vielunensi, pieczęć na wosku o wym. 2,5 cm × 3 cm.

29

7 III 1630

Ex originali testamento piae memoriae quondam Se[renissi]mi D[o]m[i]ni D[o]-
m[i]ni Nikolai de Podhajce Wolski sup[er]mi Regni Poloniae Marchalei... Anno
Domi[ni] Millesimo Sexcentesimo Trigesimo Mense Martii septyma die contentum
tale de verbo ad verbum desumptum. „Kłobuczka kamienica przyklasztorna ma
należć do mej śmierci Kazim[ierzowi] Wolskiemu”.

Łac., papier wym. 20 cm × 15,5 cm, podpisany Fr[at]er Damian Konv[enti] Argentei Prior mpp.,
pieczęć nieczytelna, wyciśnięta na papierze o wym. 2 cm × 3 cm.

30

7 X 1644

Cives Kłob[ucensis] contra Gaszyński. Decretum contumaciae Reg[ale] Contumacia
prima Philippus Hultinus.

Pol., papier wym. 20 cm × 32,5 cm, podpis: S. R. Ul. Secretarius (za króla Władysława), pieczęć
o średnicy 8,5 cm na papierze na podkładzie woskowym.

31

5 I 1658

Wacław z Leszna prezentuje archid[iakonowi] krak[owskiemu] Mik[ołajowi] Obor-
skiemu Jana Żechowic na probostwo w Gościeradow – diec[ezja] krak[owska].

Łac., papier, podpis: Heiberga, Venceslaus de Leszno, pieczęć na papierze z woskiem o wym.
3 cm × 4 cm.

32

1662, VI niedz. Post Fest[um] Convers[ionis] S[ancti] Pauli
Testament Zofii Goli na rzecz k[ościół]a kłobuckiego peste cessante.

Pol., papier, wyciąg ex actis viceadvocatae.

33

28 VII 1663

Orzeczenie Mikołaja Oborskiego b[isku]pa [Kości]oła Krakowskiego w sprawie
nieuiszczania dziesięciny z Hutty kościołowi w Truskolasach.

Pol., papier, pieczęć woskowa o wym. 3 cm × 4 cm.

34

1666

Orzeczenie Urzędu Radzieckiego i Wójtowskiego w Złoczewie w sprawie robienia
pieniędzy.

Pol., papier, ex actis advocatibus Złoczew susscriptum, pieczęć uszkodzona.

35

1674, Sabb[ato] Post Fest[um] S[anctae] Margarettae

Tekst przysięgi złożonej przed zaprzysiężonym subdeleg[atem] Adamem Wasilkowicz przez Pawła Misiek, że we wsi Mokra nie było karczmy, przeto podatku szynkowego płacić nie możemy.

Pol., papier.

36

29 I 1677

Registr poborów Rzeczy[pospolitej] do których szosy przydano ato ratione gruntów spustoszałych... za burmistrza Pana Włodarczyka na ten czas będącego.

Papier, 5 kart²⁵.

37

7 III 1678

Protokół prawa rugowego w obecności władz prowincji OO. Paulinów, władz klasztoru Kan[oników] Reg[ularnych] w Kłobucku oraz administratora dóbr Kłobucka: wybór landwójta, ławników, burmistrza, rajców, gminnego i podgminnego, kalkulacja podatków przeszłych Rz[eczy]p[ospolitej] i konwentów należących, konserwacja lasów, zwrot zaległych dziesięcin, zakaz postoju z przewoźną gorzałką.

Pol., papier, 2 karty, podpis: skarbnik J. Góry i pisarz miejski.

38

2 V 1696

Stanisław Leśniewicz, protonotarius Ap[osto]licus, officialis pilecki w Irządzech wzywa Michała Golińskiego, przeora Kan[oników] Reg[ularnych] w Kłobucku z powództwa przeora J[asnej] G[óry] Euzebiusza Najmana celem przesłuchania świadków.

Łac., papier, brak pieczęci.

39

30 X 1705

„Urodzonemu Prokopowi Lipskiemu, stolnikowi i surogatowi poznańskiemu wiernie nam miłemu”. Pismo króla Stan[isława] Leszczyńskiego przypomina o danym zleceniu i pozdrawia.

Pol., papier wym. 23 cm × 34 cm, podpis: Stanisław Król, pieczęć o średnicy 8,5 cm na papierze o podkładzie woskowym.

²⁵ Dokument ten, poszerzony o 2 karty mniejszego formatu (27 cm × 10 cm), ostatecznie znalazł się w oprawionej ok. 1970 roku księdze, która otrzymała tytuł *Kopiarz dokumentów kłobuckich (1547-1699)*. Obecnie jest ona przechowywana w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie pod sygnaturą KP 13. Księga ta posiada wymiary 37 cm × 22 cm i liczy 365 stron. Wzmiankowany dokument o wymiarach 33 cm × 10 cm znajduje się na stronach 209-222 i napisany jest w języku polskim.

40

1710, Sab[bato] post F[estum] S[ancti] Stan[islai] Ep[isco]pi

Commutatio konwentu Jasnogórskiego z konwentem kłobuckim (chodzi o ziemię).

Pol., papier, wyciąg ex actis, podpisy: Konstanty Moszyński – prov[initialis]. P[atr]um P[aulino-
rum], Andrzej Xawery Lisowski – praep[ositus] kłob[ucensis], 2 pieczęcie na wosku w papierze,
jedna Jasnej Góry o średnicy 3 cm, druga Kanoników Laterańskich o wym. 6 cm × 4 cm.

41

1726

Wytyczenie granic posiadłości: Kłobuck, Waleńczów, Wilkowiecko ([tytuł – J.K.]
z treści [dokumentu – J.K.]) – [kopia – J.K.].

Łac., papier, 39 kart, w tym 37 zapisanych, zgodność wypisu z oryginałem potwierdza notariusz
Notariatu w Wieluniu Franciszek Lisiecki, pieczęć Królestwa Polskiego na laku czerwonym
o wymiarach 4 cm × 3,5 cm.

42

18 VII 1737

Cyprian Józef Langi U.J.D., archidiakon zawischovten[si] – delegowany wizytator
zapowiada wizytę swą post Fest[um] Exaltationis S[anctae] Crucis] – nakazując
przygotować erekcję, fundację beneficjum, lub przynajmniej Extractum authenti-
cum – metryki – inwentarze.

Łac., papier, podpis: ut supra, pieczęć wosk[owa] nieczyt[elna] o wym. 3 cm × 3,5 cm.

43

19 I 1747

Wyrok sądów regimentarskich w Sieradzu między szlachetnym Wojciechem Zwo-
leńskim, trębaczem chorągwi husarskiej a Wojciechem Leźnickim, naczelnikiem
chorągwi woj[ewództwa] lub[elskiego] o pobicie kijami.

Pol., papier, pieczęć pap[ierowa] na [podkładzie – J.K.] wosku o średnicy 3 cm.

44

1752, F[eria] II ante F[estum] S[ancti] Fr[ancisci] Conf[essoris]

Generosi Rylscy et generosi Paprocki ab una et Conventus Kłobucensis ab altera
de causa exactione ratione limitum se mutuo quiescant Castrum Vielunense.

Łac., papier, pieczęć o średnicy 5 cm.

45

1782

Opis K[ościoła] w Kłobucku (niedokończony – wskazuje na to charakter pisma).

Pol., papier, kart 16.

46

1782

Dekret reformationis dla K[ościo]ła w Kłobucku [wydany – J.K.] przez Jacka Kochańskiego, kan[onika] sandom[ierskiego], wizyt[atora] del[egowanego] generalnego.

Pol., papier, 3 karty zapisane, 1 karta czysta, podpis: Hyacinthus Kochański²⁶.

47

1791

Odpis na Artykuły od J[aśnie] O[świeconego] K[się]cia iure Biskupa Krakowskiego podane do wszystkich parafii diecezji krakowskiej. Parafia kłobucka, która od tych odpisów i rotuł osobno zapieczętowany przyłącza.

Pol., papier, 10 kart zapisanych, 2 karty czyste, podpisany Bonawentura Prawdzic Trąbski, Phi[losophiae] D[octo]r, Vicedecanus Lelov[iensis], Visitor Deput[at]us 21 V 1791, na stronie tytułowej [nota: – J.K.] „Wiadomości tu zawarte dotyczące historii k[ościo]ła, parafii oraz k[ościo]ła św. Bartłomieja są błędne – ks. Władysław Borek, 1927 r.”.

48

20 X 1818

Excerpta ex consignatione omnium ad ecclesias et parochiam in oppido Kłobucko spectantium.

Pol., papier, 4 karty zapisane, 1 [karta – J.K.] czysta, [nota: – J.K.] „Produkowano Komisji Delegacyjnej do spisu funduszów duchownych – ks. Michał Zagalski, kom[isarz] delegowany”.

49

22 X 1818

Spis tabelaryczny wszelkich funduszów duchow[ieństwa] świeckiego dek[anatu] częst[ochowskiego]... obwodu wiel[uńskiego] pow[iatu] częst[ochowskiego] probostwa Kłobucka: pola, ogrody, dziesięciny i procenty²⁷.

²⁶ Dokument ten ostatecznie znalazł się w opracowanej ok. 1970 roku księdze, która otrzymała roboczy tytuł *Akta miasta Kłobucka*. Obecnie jest ona przechowywana w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie pod sygnaturą KP 182 i nosi tytuł nadany *Akta dotyczące się Kanoników Regularnych Laterańskich w Kłobucku z lat 1781-1795*. Księga ta, napisana różnymi rękami w języku łacińskim i polskim, posiada wymiary 38 cm × 25 cm i liczy 490 stron. Wzmiankowany dokument o wymiarach 36 cm × 22 cm znajduje się na stronach 15-22. Widnieje na nim data dzienne (26 X) i pieczęć okrągła na laku czerwonym o średnicy 20 mm, które w opisie inwentarzowym pominął ks. Gietyngier. Dokument zaczyna się od słów: „Roku Pańskiego Tysięcznego Siedemsetnego Osiemdziesiątego Drugiego Dnia 26 Października” i jest dekretem reformacyjnym.

²⁷ Jest to kopia dokumentu, napisana w języku polskim i składająca się z 28 stron o wymiarach 34 cm × 21 cm, luźno dołączonych do księgi przechowywanej w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie pod sygnaturą KK 166 o tytule *Akta Konsystorza Foralnego Piotrkowskiego co do kościoła parafialnego w Kłobucku dekanatu częstochowskiego [1818-1878]*. Na ostatniej stronie widnieje okrągła pieczęć Komisji Województwa Kaliskiego i adnotacja: „Zgodność kopii z oryginałem zaświadcza w Kaliszu dnia 23 marca 1822 r. Komisja Województwa Kaliskiego za Prezesa Kowaliki”.

50

1826

Opis wizyty dziekańskiej k[óscio]ła par[afialnego] w m[i]e[ś]cie Kłobucku... z rozkazu Józefa Szczepana Koźmiana²⁸.

51

31 VII 1831

Spis ogólny srebra zabranego i pozostającego jeszcze w kościołach dek[anatu] częst[ochowskiego] w roku 1831.

Pol., papier, [nota: – J.K.] „Widziano podczas wizyty 22 I 1835 r. – k[s.] Michał Leckard, wizytator delegowany”.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie
sygn. AP 258; AP 336; AP 337; KB 31; TP/D III-66; TP/D III-67.

Książnica Cieszyńska w Cieszynie

bez sygn.: J. Franek, *Dzieje placówki jezuickiej w Cieszynie w okresie kontrreformacji*, Cieszyn 1939 – rozprawa doktorska.

sygn. RSAKC III 00268: J. Franek, *Działalność misjonarza biskupiego o. Leopolda Tempesa w księstwie cieszyńskim*, Kraków 1939 – praca magisterska.

Źródła drukowane

Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1914, Włocławek 1913.

Consignatio universi cleri saecularis et regularis in dioecesi Vladislaviensi seu Calisiensi, Warszawa 1823.

Opracowania

Bednarska-Panasiuk Marlena, *Błogosławiony ks. Ludwik Roch Gietyngier*, w: *V wieków istnienia parafii i kościoła pw. Świętych Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Żarkach 1518/1522-2022*, red. S. Kotyl i in., Żarki 2022, s. 105-117.

Kapuściński Jacek, *Korespondencja ks. Ludwika Gietyngiera z lat 1928-1941. Przyczynek do biografii bł. ks. Ludwika Rocha Gietyngiera*, „Veritati et Caritati”, 11 (2018) s. 103-129.

²⁸ Jest to kopia dokumentu, napisana w języku polskim i składająca się z 16 stron o wymiarach 36 cm × 21 cm, luźno dołączonych do księgi przechowywanej w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie pod sygnaturą KK 166 o tytule *Akta Konsystorza Foralnego Piotrkowskiego co do kościoła parafialnego w Kłobucku dekanatu częstochowskiego [1818-1878]*. Ostatnia strona nie jest zapisana.

- Kapuściński Jacek, *Listy i pocztówki do ks. Ludwika Gietyngiera z lat 1928-1941. Przyczynek do biografii bł. Ludwika Rocha Gietyngiera*, „Veritati et Caritati”, 12 (2019) s. 233-253.
- Kapuściński Jacek, *Protoplaści rodu Gietyngierów z Żarek. Przyczynek do biografii bł. ks. Ludwika Rocha Gietyngiera*, „Veritati et Caritati”, 10 (2018) s. 201-232.
- Kapuściński Jacek, *Stan badań nad Tekami Grygosińskiego w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie*, w: *Blisko i Daleko V. Sympozjum regionalistów – Praszka 2019*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, D. Kasprzyk, Wieluń 2020, s. 93-120.
- Kapuściński Jacek, *Wieluń i okolice w Tekach Patykiewicza przechowywanych w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie*, w: *Blisko i Daleko II. Sympozjum regionalistów – Praszka 2016*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, Wieluń 2017, s. 119-132.
- Kapuściński Jacek, *Wykształcenie specjalistyczne duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925-1939*, „Przegląd Polsko-Polonijny”, 5-6 (2013) s. 95-111.
- Kostrzewski Paweł, *Represje wobec diecezji częstochowskiej w tzw. Kraju Warty w okresie okupacji niemieckiej 1939-1945*, Łomianki 2023.
- Krześniak-Firlej Danuta, *Sonik Franciszek*, w: *Bibliografia piśmiennictwa profesorów seminarium kieleckiego 1727-2001. Księga jubileuszowa*, oprac. D. Krześniak-Firlej, W. Firlej, A. Kaleta, Kielce 2002, s. 182-183.
- Kujawski Witold, *Diecezja kujawsko-kaliska. Opracowanie historyczno-źródłoznawcze*, Włocławek 2011.
- Patykiewicz Walenty, *Nieco o starej ziemi wieluńskiej*, w: *Kalendarz Jasnogórski na rok Pański 1935*, red. [W. Mondry], Częstochowa [1934], kol. 207-216.
- Sętowski Juliusz, *Cmentarz Kule w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, Częstochowa 2005.
- Stala Bolesław Feliks, *O drukach jasnogórskich*, „Czasopismo Literackie”, 2 (1937) nr 3-4, s. 12-13.
- Stala Bolesław Feliks, *Pieczenie dawnych miast powiatu częstochowskiego*, „Ziemia Częstochowska”, 1 (1934) s. 101-108.
- Wróbel Tomasz, *Nauczanie filozofii i teologii w Kieleckim Seminarium Duchownym (1727-1962)*, „Nasza Przyszłość”, 59 (1983) s. 97-163.
- Związek Jan, *Błogosławiony Ks. Ludwik Roch Gietyngier. Męczennicy 1939-1945 – Zeszyt 5*, Włocławek 2001.
- Związek Jan, *Błogosławiony z Będzina. Ks. Ludwik Roch Gietyngier*, Będzin 2014.
- Związek Jan, *Gietyngier Ludwik Roch (1904-1941)*, w: *Wieluński słownik biograficzny*, t. 1-2, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, Wieluń 2014, s. 177-179.
- Związek Jan, *Katolickie stowarzyszenia społeczne w diecezji częstochowskiej (1925-1939)*, Częstochowa 1994.
- Związek Jan, *Ks. dr Walenty Patykiewicz pierwszy archiwariusz diecezji częstochowskiej*, „Archiva Ecclesiastica”, 2 (2005) s. 73-79.